

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Університет Ауреля Влайку (Румунія)
Університет «Лучіана Блага» (Румунія)
Центральна бібліотека Болгарської
Академії наук (Болгарія)
Коледж Санта-Фе (США)
Державний університет Сан-Паулу (Бразилія)
Університет Метрополітен Лондон (Великобританія)
Національний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса)
Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)
Державний архів Полтавської області
Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади

Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи

**МАТЕРІАЛИ
X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
25 листопада 2025 року**

Полтава

КОНЦЕПТ «БІОПОЛІТИКИ» М. ФУКО В ЕПОХУ КІБЕРВІЙНИ

Концепт біополітики, розроблений французьким філософом Мішелем Фуко в другій половині ХХ століття, став фундаментальним для розуміння трансформації механізмів влади в модерному суспільстві. У своїх лекціях у Колеж де Франс 1978–1979 років, опублікованих під назвою «Народження біополітики», М. Фуко здійснює зсув від аналізу дисциплінарної влади, спрямованої на індивідуальне тіло, до біополітики як форми управління населенням на рівні біологічного життя виду *Homo sapiens*.

Біополітика фокусується не на репресивному контролі, а на продуктивному втручанні: регулюванні народжуваності, смертності, здоров'я, гігієни, міграційних потоків та економічної продуктивності популяції через статистичні прогнози, медичні практики та економічні механізми [4, с. 139–141]. На відміну від суверенної влади, що базувалася на «праві на смерть» (право монарха вирішувати, хто живе, а хто помирає), біополітика вводить «право на життя» – систематичне управління біологічними процесами для оптимізації життя популяції в цілому [4, с. 240–242].

У сучасному світі, особливо в умовах глобалізації та цифровізації, цей концепт набуває нових інтерпретацій. Епоха кібервійни, що характеризується гібридними конфліктами, де традиційні військові дії поєднуються з інформаційними операціями, хакерськими атаками та маніпуляцією свідомістю, вимагає переосмислення біополітики. Кібервійна не обмежується фізичним руйнуванням інфраструктури; вона проникає в цифровий простір, де тіла населення перетворюються на «цифрові тіла» – профілі, дані, біометрію та поведінкові патерни.

Мішель Фуко простежує появу біополітики до ХVІІІ століття, коли європейські держави починають збирати демографічні дані для управління населенням як ресурсом. Це період переходу від феодальної суверенітету до

модерної держави, де влада перестає бути концентрованою в особі монарха і розподіляється через інститути: лікарні, школи, армію та статистику [4, с. 67–68]. Дисциплінарна влада, описана в «Наглядати й карати» (1975), фокусується на індивідуальному тілі – дресируванні, нормалізації та продуктивності. Біополітика ж оперує на рівні популяції: «людина-вид» стає об'єктом втручання. М. Фуко наводить приклади: кампанії вакцинації, контроль за епідеміями, урбаністичне планування для запобігання хворобам [4, с. 242–245].

Ю. Зуєва підкреслює, що біополітика М. Фуко – це насамперед теорія управління, де влада не забороняє, а стимулює, оптимізує та прогнозує. Вона проникає в інтимні сфери: репродукцію, сексуальність, харчування [1]. У лекціях М. Фуко пов'язує біополітику з лібералізмом: ринок стає «природним» регулятором, де держава втручається мінімально, але ефективно через економічні стимули [4, с. 261–263]. Це створює парадокс: свобода індивіда є умовою біополітичного контролю, бо ринкові механізми генерують дані для управління.

У біополітиці вводиться поняття расизму як механізму поділу популяції на «здорову» та «патологічну». Расизм держави дозволяє виправдовувати втручання: евгеніка, стерилізація, сегрегація – все для «поліпшення виду» [4, с. 258–260]. М. Фуко бачить у цьому передумови тоталітаризму ХХ століття, але його аналіз універсальний: біополітика притаманна будь-якій модерній державі.

С. Колесніченко концептуалізує комунікативну владу як форму впливу, що реалізується через дискурси, символи та медіа. На відміну від традиційної влади (примус), комунікативна влада формує консенсус, нормалізує поведінку та створює «самоочевидні» істини [3, с. 32–34]. У контексті вчення М. Фуко дискурс є біополітичним інструментом: медичні дискурси про гігієну нормалізують тіло, економічні – продуктивність [4, с. 145–150].

У цифрову епоху комунікативна влада стає алгоритмічною. Соціальні платформи (Facebook, X, Telegram) збирають дані про поведінку мільярдів

користувачів, прогножуючи та моделюючи їхні дії. Алгоритми рекомендацій оптимізують «життя» популяції: максимізують час онлайн, емоційний engagement, споживання [3, с. 38–40]. Це біополітика даних: фітнес-трекери (Apple Watch) регулюють здоров'я, смарт-міста – міграцію, ШІ-терапія – психіку.

Кібервійна озброює комунікативну владу. Дезінформаційні кампанії (наприклад, російські тролі в 2016–2024 рр.) маніпулюють популяційними страхами: пандемії, економічний колапс, етнічні конфлікти. Дипфейки та бот-мережі створюють альтернативну реальність, де «життя» популяції регулюється через паніку чи апатію [1]. М. Фуко передбачав це як «паноптизм» у цифровому форматі: постійний нагляд через cookies, геолокацію, технологію розпізнавання обличчя [4, с. 200–202].

Юлія Калюжна розрізняє біополітику (управління життям для його оптимізації) та некрополітику (управління смертю як політичним інструментом), спираючись на Ачіле Мбембе, але в руслі Фуко [2, с. 78–80]. Некрополітика виникає, коли біополітика досягає межі: поділ на «вартих життя» та «зайвих» оправдовує масову смерть (колонії, геноциди).

У кібервійні біополітика переходить у некрополітику. Атаки на критичну інфраструктуру (електростанції, водопостачання в Україні у 2022–2025 рр.) регулюють виживання популяції: зимові блекаути впливають на смертність від холоду, хвороб [2, с. 84–86]. Це не випадкові руйнування, а розрахункові: дані про вразливості збираються роками.

Цифрова некрополітика: стикинг та doxxing активістів призводять до фізичних загроз; ШІ-дрони з технологією розпізнавання обличчя обирають цілі на основі біометричних даних [4, с. 254–256]. У гібридній війні Росії проти України (NotPetya 2017 р., атаки на банки 2022 р.) економічний параліч є формою некрополітики: масова міграція, психічні розлади, суїциди [1]. Дезінформація про «біолабораторії» чи «вакцинацію» – біополітична маніпуляція страхом смерті.

Алгоритмічна біополітика корпорацій: Google, Meta цензурують контент під виглядом «боротьби з мовою ворожнечі», але насправді оптимізують «здоров'я» спільноти для прибутку. У кібервійні це стає зброєю: блокування каналів, тіньовий бан – цифрове «вбивство» голосу [3, с. 41]. М. Фуко бачив би в цьому продовження расизму держави: алгоритми дискримінують за етнічними, політичними маркерами.

Отже, концепт біополітики Мішеля Фуко в епоху кібервійни радикально трансформується: від управління фізичними тілами до цифрових профілів, від статистики до big data, від медицини до алгоритмів. Комунікативна влада стає центральним механізмом біополітичного контролю, забезпечуючи нормалізацію через дискурси та медіа [3, с. 41]. Некрополітика проявляється як темний бік: кібератаки регулюють не лише життя, а й смерть популяції [2, с. 87].

У контексті України це має практичне значення: гібридна війна з Росією – біополітична війна за виживання нації. Майбутні дослідження повинні фокусуватися на етичних аспектах: як захистити цифрову автономію? Які форми опору – криптографія чи цифровий детокс? Біополітика М. Фуко залишається актуальною: влада над життям – ключ до розуміння сучасних конфліктів. Лише усвідомлення механізмів дозволяє будувати контр-стратегії, перетворюючи пасивне населення на активного суб'єкта.

Джерела та література:

1. Зу(е/е)ва Оля Біополітична теорія Мішеля Фуко як теорія управління населенням. Серія пост-дипломних біополітичних згадок чарівних часів. Згадка перша. URL: <https://syg.ma/@potomok-lim/biopolitichna-teoriya-mishelya-fuko-yak-teoriya-upravlinnya-naselennyam-seriya-post-diplomnih-biopolitichnih-zgadok-charivnih-chasiv-zgadka-persha> (дата звернення: 11.11.2025).

2. Калюжна Ю.І. Концепція «біополітика» та «некрополітика»: методологічні перспективи щодо сучасних соціально-політичних досліджень. *Сучасне суспільство*. 2023. Випуск 2 (27). С.78-87.

3. Колесніченко С. С. Поняття комунікативної влади (концептуалізація поняття «комунікативні влада»). *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія Філософія, Соціологія, Політологія : збірник наукових праць. 2016. № 5 (33). С.32-41.

4. Foucault M. The birth of biopolitics. Lectures at the College de France 1978-1979. New York: Palgrave Macmillan, 2008. 346 p.

Ольга Кочерженко

м. Полтава

МОВНА БЕЗПЕКА: ЯК ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ЧИСТОТУ, ТОЧНІСТЬ І ЕТИЧНІСТЬ КОМУНІКАЦІЙ У ЧАС ВІЙНИ

Мова – це один із найважливіших чинників консолідації суспільства. Під час повномасштабного воєнного вторгнення в Україну велике значення має усвідомлення ролі української мови як одного з елементів національної ідентичності. Не слід забувати, що в умовах гібридної війни зіткнення відбуваються не лише на полі бою, а й у медійному просторі, де мова стає інструментом формування наративів та впливу на громадську думку. Тому мовна безпека набуває статусу стратегічного фактора національної безпеки.

Надзвичайно важливою є державна політика, спрямована на підтримку української мови в усіх сферах суспільного життя.

Питанням необхідності переосмислення мовної політики держави в умовах воєнного вторгнення присвячено багато публікацій мовознавців, журналістів, письменників, громадських діячів. Ґрунтовні дослідження у цьому напрямку здійснюють Л. Кравченко, Ю. Макарець, Л. Масенко, М. Степико, М. Чеховська, В. Шлапаченко та інші.

Метою нашої роботи є визначення основних рис української мови як безпекового чинника в умовах гібридної війни.

Мовна безпека – це комплексна міждисциплінарна категорія, яка поєднує лінгвістику, психологію, комунікацію, інформаційну безпеку й освіту. Слід